

Posudek disertační práce

Autor: Mgr. Lukáš Plesník
Název: *Fungování analytických adjektiv v ruštině, češtině a polštině*
Obor: Ruský jazyk
Školitel: doc. PhDr. Aleš Bradner, CSc.
Oponent: Mgr. Roman Madecki, Ph.D.

1) Téma, použité metody a celková koncepce práce

Mgr. Lukáš Plesník předložil doktorskou disertační práci věnovanou problematice analytických forem s atributivní funkcí ve třech slovanských jazycích, u nichž bylo možno na základě dostupných výsledků srovnávacích studií předpokládat rozdílné působení tendence k analytickému vyjadřování. V tomto smyslu byly jazyky, na něž se autor práce zaměřil, zvoleny vhodně. U ruštiny bylo totiž možno předpokládat větší sklon k vytváření analytických adjektiv než u polštiny nebo češtiny, u nichž typologická bádání prokázala větší stupeň flektivnosti. Jak autor správně konstatuje, analytickým formám s atributivní funkcí nebyla na rozdíl od ruské jazykovědy v české či polské lingvistice dosud věnována hlubší a systematická pozornost. I díky tomu mohlo uchopení tématu včetně provedených analýz jazykového materiálu přinést relevantní a originální výsledky. Již na počátku lze konstatovat, že tento předpoklad byl v posuzované práci naplněn.

L. Plesník si v úvodní části práce stanovil tři základní cíle: popsat z komparativního hlediska fungování analytických adjektiv ve sledovaných jazycích, shromáždit reprezentativní dokladový materiál a provést jeho sémantickou, strukturní a etymologickou analýzu. Cíl je ve skutečnosti vlastně jeden, onen prvně uváděný, ostatní dva jsou jen nutnými prostředky k naplnění prvního. Škoda že autor neformuloval v úvodu práce výzkumné otázky či vstupní teze, i když je nasnadě, co by mohlo být jejich předmětem.

Autor relativně podrobně popisuje metodologickou koncepci práce, přičemž za dominantní označuje metody analytickou a srovnávací, jež doplňuje metoda analogie, indukce, syntézy a generalizace. Mezi použitými metodami postrádám metodu typologickou, jež by byla vhodným doplněním metody synchronního srovnávání vybrané lexikální vrstvy ve sledovaných jazycích. Ty se sice řadí k flexivnímu jazykovému typu, ale zároveň vykazují odlišnosti ve své stavbě i synchronní dynamice. K takovýmto typologicky relevantním rozdílům se řadí nepochybně stupeň otevřenosti jazykového systému vůči cizím vlivům, tendence k analytismu i různá intenzita flexivnosti a derivativního tvoření lexikálních jednotek. Skutečnost, že jde o typologicky relevantní rozdíly, dokazují i závěry provedených

analýz. Ve světle těchto zjištění se menší zájem české a polské lingvistiky o analytická adjektiva již nejeví jako částečné ignorování určitého jazykového jevu, ale spíše jako logický odraz toho, že frekvence těchto jednotek je ve srovnání s ruštinou v obou zkoumaných západoslovanských jazycích výrazně nižší (viz závěr na s. 160: „[...] ve srovnání s češtinou a polštinou je v ruštině výskyt analytických adjektiv téměř třikrát vyšší.“).

2) Analyzovaný jazykový materiál

Pro účely analytické části práce shromáždil L. Plesník bohatý jazykový materiál. V souladu s tezí, byť explicitně na počátku práce nevyřčenou, že frekvence analytismů bude ve zkoumaných jazycích různá (viz konstatování na s. 90), převažují v autorově korpusu jednotky ruské (842; 57 %), za nimiž se značným odstupem následují jednotky české (326; 22 %) a polské (304; 21 %). Díky rozsahu zkoumaného materiálu přináší práce objektivní obraz působení tendence k analytickému vyjadřování v lexiku sledovaných jazyků.

Zdrojem zkoumaného materiálu byla aktuální lexikografická díla zachycující i nejnovější vrstvu slovní zásoby. Je však otázkou, na kolik mohou tištěné slovníky, jež vždy zachycují lexikum s jistým odstupem, reflektovat jeho nejaktuálnější vývoj. Důležitý je také poměr těchto děl k platné kodifikaci. Analytismy totiž mohou být zejména v češtině či polštině pokládány za součást substandardního vyjadřování. A jak známo, žádné lexikografické dílo nemůže zachytit aktuální úzus v plném rozsahu. V tomto smyslu se snad jako vhodnější (doplňkové) zdroje jeví jazykové korpusy, jejichž výhodou je také to, že zachycují různorodé kontexty a textové žánry, v nichž se jednotlivé jednotky vyskytují. Práce s korpusy by jistě lépe naplňovala cíl práce, a to popis „fungování analytických adjektiv ve sledovaných jazycích“, tj. jejich používání v reálných komunikačních aktech.

3) Stat' a závěry

Hlavní část práce je rozdělena na část teoretickou a analytickou. V teoretické části autor obsáhle představuje a komentuje jednotlivé práce, teorie a pojmy týkající se kategorie analytismů s adjektivní funkcí. Převažují teorie a klasifikace ruské či rusistické, pozornost je však věnována také teoretické reflexi těchto jednotek v české (zejména O. Martincová) či polské lingvistice (především K. Waszakowa). O autorově dobré znalosti literatury předmětu není pochyb.

Kladně hodnotím srovnávací přístup k uváděným teoriím i snahu autora vypořádat se s terminologickou nejednotností a mnohostí klasifikací sledovaných jednotek. Termín

analytická adjektiva i dělení této kategorie na jednotky tzv. úzkého a širokého pojetí se v celkovém kontextu práce jeví jako přehledné, vhodné a s ohledem na bádání v oblasti tří jazyků také jako do jisté míry univerzální. Tyto pojmy jsou také v práci jasně definovány. Sjednocení terminologie ve všech zmiňovaných národních jazykovědách by bylo sice žádoucí, ale vzhledem k diametrálně rozdílné frekvenci zkoumaných jednotek je zřejmě málo reálné.

Pojem „analytické adjektivum“ však může být v některých případech poněkud problematický. U některých jednotek analytické formanty totiž ze sémanticko-syntaktického hlediska nenazývají vlastnost objektu vyjádřeného druhou složkou, ale objekt vykonávané činnosti, např. polské *krwiodawstwo* (oddawanie krwi), *łodołamacz* (statek do łamania lodu; łamie lód). Nemají tedy sensu stricto atributivní funkci.

Sémantická, strukturní i etymologická analýza shromážděného jazykového materiálu je provedena dobře. Výsledky analýz jsou poměrně obsáhle komentovány, a to jak v příslušných kapitolách, tak i v závěru disertační práce. Relevantní údaje jsou také přehledně prezentovány ve formě grafů. Vzhledem k původu analyzovaného materiálu (viz výše bod 2) lze výsledky hodnotit jako adekvátní. Cennou a originální součástí analytické části práce je provedená komparace stavu vrstvy analytických adjektiv v ruštině, češtině a polštině. Na skutečnost, že získané výsledky prokazují, že různá míra tendence k analytismu ve sledovaných jazycích je typologicky relevantním jevem (rozdílem), o čemž se však disertant explicitně nezmiňuje, jsem upozornil již v úvodu tohoto posudku.

4) Jazyková a formální úroveň práce

Jazyková úroveň práce je velmi dobrá. Autor prokázal velmi dobré formulační schopnosti i znalost vědeckého stylu. Text vykazuje jen drobné jazykové nedostatky. K polským příjmením sice v češtině připojujeme české koncovky, nikoli však v nominativu (*Barmiński* nikoli *Bartmińský*). V polském materiálu či polském resumé se občas objevují překlepy (*lilaróz* místo *lilaróż*; *przeza bouclé* místo *przędza bouclé*; *stoj toples* místo *strój toples*; *libernalność języka* místo *liberalność języka*). Tyto drobné formální nedostatky však nesnižují celkově dobrou úroveň práce.

5) Bibliografie a poznámkový aparát

Bibliografie obsahuje relevantní práce ruských, českých i polských lingvistů. U polských prací, o nichž se hovoří jako o nejvýznamnějších gramatikách (s. 70), postrádám

edici *Gramatyka współczesnego języka polskiego*, zejména díl *Morfologia* (red. R. Grzegorzewski, R. Laskowski, H. Wróbel; 1998), v němž je kategorie „złożenia jednostronnie motywowane i quasi-złożenia“ věnována větší pozornost než v jakýchkoli jiných polských pracích z oblasti normativní gramatiky.

Odkazy na použité zdroje umístil autor ve většině případů přímo do textu práce v tzv. harvardském stylu, výjimečně i v poznámkách pod čarou (s. 86–88). Formálně jsou bibliografické údaje i poznámky v souladu s platnou normou.

6) Závěrečné hodnocení

Lukáš Plesník v předložené disertační práci prokázal schopnost samostatné tvůrčí práce v oboru lingvistiky, kritické analýzy pramenů i shromážděného jazykového materiálu. Jeho práce přináší relevantní a originální výsledky a lze ji hodnotit jako cenný příspěvek k synchronní konfrontaci slovanských jazyků. I přes výše uvedené výhrady splňuje posuzovaná disertační práce všechny požadavky standardně kladené na práce tohoto druhu, a proto ji doporučuji k obhajobě.

Otázky k rozpravě:

1. Konkurojí analytickým adjektivům také syntaktická spojení s kongruentním adjektivem? V jakém rozsahu? Liší se v tomto smyslu nějak stav ve sledovaných jazycích?
2. V komparaci výsledků strukturní analýzy na s. 163 uvádíte, že ve skupině polských analytických adjektiv tzv. úzkého pojetí výrazně dominují analytické elementy v postpozici. Proč tomu tak je? Vysvětlení, které uvádíte na s. 146 (*tradiční postpozitivní umístění většiny polských výrazů plnících atributivní funkci*) není přesné.

Brno, 3. 5. 2018

Mgr. Roman Madecki, Ph.D., v. r.

Ústav slavistiky FF MU